

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Спеціальність 035 «Філологія»

Інтуїтивно-свідомий підхід у навчанні іноземних мов

Допущено до захисту «___» _____ 2020 р.

Зав. каф. германської філології _____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконала:
студентка групи ПР-61
Федорова Поліна Сергіївна

Науковий керівник:
канд. філол. наук
Черник Марина Володимирівна

Суми 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТУЇТИВНО-СВІДОМОГО НАВЧАННЯ.....	6
1.1 Класифікація підходів у навчанні іноземних мов з позиції психології.....	6
1.2 Концепт свідомого та несвідомого навчання.....	9
1.3 Інтуїтивно-свідомий підхід та його особливості.....	13
РОЗДІЛ 2 ІНТУЇТИВНО-СВІДОМЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	17
2.1 Інтуїтивно-свідоме вивчення граматики та лексики іноземної мови.....	17
2.2 Застосування методу «керованих відкриттів» у навчанні іноземних мов.....	22
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28
ДОДАТКИ.....	32

ВСТУП

В історії викладання іноземної мови існувало безліч підходів і методів, кожен з яких має свої переваги й недоліки. Із часом змінювалася не тільки мета навчання іноземної мови, а й вимоги до володіння нею. Сьогодні вирішальну роль відіграють комунікативно-орієнтовані технології, які спрямовані на спілкування й творчість учнів.

У навчанні іноземної мови сьогодні дослідники все частіше акцентують увагу на мовній компетенції, обґрунтовуючи це тим, що швидкість мовлення і формування мовних стратегій важливіші за мовну грамотність, до того ж при невеликому запасі мовних засобів можна ефективно вирішувати практично будь-які комунікативні завдання.

Сучасні методики викладання іноземних мов характеризуються зростаючою тенденцією до здійснення їх психологічного обґрунтування, що виражається в необхідності розвитку в учнів мови мислення іноземною мовою, а також у потребі навчати мовленню іноземною мовою. Питаннями вдосконалення методик викладання іноземних мов активно займаються С. Ю. Ніколаєва [1; 9], О. Б. Бігич [1], О. О. Карпова [4], Р. Ю. Мартинова [7], О. Б. Тарнопольський [12], Дж. Шаульз [22; 23], Ж. Голлін [18] та інші. Особливостями організації навчального процесу з точки зору психології та психолінгвістики цікавляться такі дослідники, як, наприклад, Н. В. Марченко [8], С. Д. Максименко [6], Є. О. Плотніков [11], Г. Московіц [21], Дж. Еванс [17]. Тими ж тенденціями до психологічного обґрунтування методик викладання мов пояснюється протиставлення інтуїтивного володіння мовою, заснованого на почутті мови і автоматизованих мовних навичках, та дискурсивно-логічного володіння іноземною мовою. Питання свідомого та несвідомого навчання, а також концепт інтуїтивного розуму вивчають М. В. Ляховицький [6], С. І. Бондар [2], Л. Млодінов [20], Р. Картер [13], Р. Елліс [15; 16], Дж. Шаульз [22] і ряд інших вітчизняних і зарубіжних вчених.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю психологічного аналізу підходів і методів навчання англійської мови, зокрема інтуїтивно-свідомого підходу, та дослідження його ефективності у процесі засвоєння іншомовної лексики та граматики. Лише вивчивши основні інструменти впливу на підсвідомість і пам'ять, можна створити найбільш ефективну модель навчання, що дозволяє полегшити процес запам'ятовування лексики, граматики мови, що вивчається, а також подолати скутість в спілкуванні.

Використання індуктивного завдання з підвищення свідомості полегшує роботу вчителям, сприяє розвитку комунікативних навичок учнів, створює мотивуючу середу навчання і покращує процес засвоєння знань. Питання, що виникає, звучить наступним чином: «Чи отримують студенти з середнім та високим рівнем знань іноземної мови користь від індуктивного підходу, за якого практикуються різні мовні форми, але правила і узагальнення формулюються учнями самостійно?»

Об'єктом дослідження є реалізація інтуїтивно-свідомого підходу в процесі навчання англійської мови.

Предмет дослідження – навчання граматики й лексики англійської мови в рамках інтуїтивно-свідомого підходу.

Розвиток та модернізація освіти у вищих навчальних закладах потребує проведення широкого кола наукових досліджень і розробок, пов'язаних із впровадженням в навчальний процес, а особливо у процес вивчення іноземних мов для професійного спілкування, новітніх технологій та сучасних підходів.

Таким чином, **метою роботи** є дослідження переваг і недоліків застосування інтуїтивно-свідомого підходу у викладанні англійської мови для студентів 3-го курсу вищого навчального закладу.

Для реалізації поставленої мети в цій дипломній роботі будуть вирішуватися такі **завдання**:

– аналіз інтуїтивного та свідомого в психолінгвістиці, поняття експліцитного та імпліцитного знання;

- теоретичне обґрунтування переваг та недоліків інтуїтивно-свідомого підходу;
- практичне застосування досліджуваного підходу для вивчення граматики та лексики англійської мови студентами;
- визначення вимог до структури та змісту вправ для вивчення іноземної мови студентами університетів.

Методи дослідження: для розв'язання поставлених завдань були застосовані загальнонаукові методи, а саме аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукової літератури з досліджуваної теми, які дозволили визначити теоретичні засади наукової роботи. На емпіричному рівні дослідження проводилися спостереження, опитування (бесіди), педагогічний експеримент, а також психолінгвістичний аналіз, що дало змогу впевнитися у правильності припущень або змусило переглянути теоретичні дані дослідження з метою успішного визначення особливостей інтуїтивно-свідомого підходу в результаті.

Наукова новизна роботи полягає у перегляді ефективності інтуїтивно-свідомого підходу в навчанні мов з урахуванням результатів сучасних досліджень в області психології та психолінгвістики з питань експліцитного та імпліцитного знання, а також у визначенні ключових особливостей організації навчального процесу для успішного вивчення іноземної мови студентами університету в рамках інтуїтивно-свідомого підходу.

Практичне значення результатів дослідження полягає в можливості їх практичного використання в навчальному процесі зі студентами-лінгвістами, а також їх застосування в навчально-методичній роботі в якості теоретичного матеріалу для укладання навчальних і навчально-методичних посібників.

Структура роботи. Бакалаврська робота містить вступ, два розділи, перший з яких містить три підрозділи, а другий – два, а також загальні висновки й списки використаних джерел (30 позицій). Обсяг основного тексту становить 27 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТУЇТИВНО-СВІДОМОГО НАВЧАННЯ

1.1. Класифікація підходів у навчанні іноземних мов з позиції психології

Підхід до навчання є базовою категорією в методиці, що дає уявлення про погляди дослідника або викладача мови як на саму мову, так і на способи оволодіння нею, а також визначає стратегію навчання та вибір методу, за допомогою якого реалізується ця стратегія [1, с. 81]. Метод навчання – це «сукупність способів взаємопов'язаної діяльності викладача й учнів, спрямованих на досягнення цілей освіти, виховання і розвитку учнів» [10, с. 169].

Однією з важливих методичних проблем є відсутність єдиної класифікації підходів. У процесі розвитку теорії та практики навчання іноземних мов поява й розробка нових підходів до навчання завжди були пов'язані з науковими тенденціями в лінгвістиці, психології, педагогіці, психолінгвістиці тощо. Дані базисних для методики наук часто докорінно змінювали існуючі підходи до навчання іноземних мов або впливали на появу нових підходів. «Принципову різницю між існуючими підходами можна виявити, встановивши наступне: на основі якого способу оволодіння мовою – інтуїтивного чи свідомого – базується метод; чи передбачається опора на рідну мову в процесі навчання, чи така опора відсутня; яка форма оволодіння видами мовної діяльності рекомендується – послідовна чи паралельна» [12, с. 23]. У сучасній методиці викладання існують різні класифікації підходів до навчання іноземних мов залежно від напрямку дослідження.

Аналіз підходів до навчання іноземних мов з точки зору психології оволодіння мовою пов'язаний безпосередньо із класифікацією О. О. Карпової [4, с. 2], яка розмежовує підходи з огляду на спосіб навчання: прямий, свідомий і діяльнісний підходи. Прямий (інтуїтивний) підхід передбачає

оволодіння мовою шляхом слухання та інтуїтивного засвоєння одиниць мови при виключенні рідної мови з системи навчання. При цьому вважається, що учні в процесі занять повторюють шлях оволодіння рідною мовою, який носить неусвідомлений і наслідувальний характер. Свідомий (когнітивний) підхід передбачає цілеспрямоване усвідомлення мовних одиниць учнями, а також формування вміння пояснювати вибір і вживання цих одиниць у процесі комунікації. Провідний принцип – свідомість, тобто усвідомлене володіння іноземною мовою і правилами її функціонування. Головним структурним компонентом у процесі навчання із застосуванням діяльнісного підходу є, відповідно, дії мовного та немовного характеру, а головна ідея – вирішення реальних і уявних завдань за допомогою реального спілкування.

Класифікацію підходів із позиції психології оволодіння мовою запропонував М. В. Ляховицький [5, с. 20] і виділив чотири загальних підходи до навчання іноземних мов:

- 1) бігевіористський підхід (оволодіння мовою шляхом утворення мовних автоматизмів у відповідь на запропоновані стимули);
- 2) індуктивно-свідомий, або інтуїтивно-свідомий, підхід (оволодіння мовою шляхом спостереження за мовними зразками; у процесі такого спостереження засвоюються мовні правила і способи їх вживання в мові);
- 3) пізнавальний, або когнітивний, підхід (свідоме оволодіння мовою в послідовності від знань у вигляді правил та інструкцій до мовних навичок і вмінь на основі засвоєних знань [2, с. 14]);
- 4) інтегрований підхід (передбачається органічне поєднання свідомих і підсвідомих компонентів у процесі навчання, що сприяє паралельному оволодінню знаннями і мовними навичками).

Науковий пошук і розробка нових, більш ефективних підходів до навчання іноземним мовам змушує дослідників використовувати елементи різних підходів, які були сформовані раніше, причому використовувати виключно ті елементи, які на практиці виявилися найефективнішими. Поєднання або зближення основних положень підходів, що характеризують

різні напрямки в навчанні, призводить до виникнення великої кількості змішаних підходів.

Однак упродовж усього періоду еволюції підходів спостерігалася тенденція звернення до двох глобальних дидактичних підходів у навчанні іноземних мов з перемінним успіхом – дедуктивного та індуктивного [11, с. 162], варіаціями назв яких є пари «граматичний (перекладний) і прямий (неперекладний)», «когнітивний і бігевіористський», «граматико-перекладний і практичний (інтуїтивно-імітативний)» та ін. Дедуктивний підхід передбачав навчання іноземним мовам з позицій свідомого освоєння системи, індуктивний – на інтуїтивно-імітативній основі, що відповідає формальному та практичному вивченню мови.

Ця робота присвячена дослідженню двох протилежних форм знання в рамках педагогіки іноземних мов:

- а) інтелектуальні знання, якими ми можемо маніпулювати свідомо;
- б) інтуїтивні знання, які зумовлюють творче і спонтанне використання мови.

Однак, окрім педагогіки, робота бере до уваги дані з області психолінгвістики та педагогічної психології. Різностороннє дослідження двох контрастних форм знання допоможе зрозуміти краще процес вивчення та навчання іноземним мовам і з'ясувати, який внесок у сучасні методики викладання можуть принести отримані результати.

1.2. Концепт свідомого та несвідомого навчання

Дослідження в галузі когнітивної нейробіології призвели до «двонаправленого» розуміння пізнання [22, с. 4]. Мова йде про різницю між: (а) свідомими розумовими процесами, пов'язаними з концентрацією уваги, явним знанням, критичним аналізом, свідомою уявою, і (б) несвідомими процесами, які більшою мірою засновані на шаблонах і мають місце на інтуїтивному рівні.

Більш свідомі процеси протікають тоді, коли ми тримаємо думку в своїй голові, розглядаємо проблему, уявляємо альтернативні результати або аналізуємо щось концептуально. Зарубіжні науковці називають це «уважним розумом» (*attentive mind*) – термін, який наголошує на зосередженості уваги в подібних процесах [23, с. 51]. Однак наші здібності до цих форм пізнання обмежені. Ось чому проходження тесту може бути стомлюючим, однак ми здатні зосереджуватися на складному завданні довгий період часу. Уважний розум також пов'язаний з виконавчою функцією, умисним самоконтролем, який здійснюється нами свідомо.

Більш глибокі, менш свідомі форми пізнання відповідальні за здібності, які є складними, але при цьому звичними для нас, такими як зір, розпізнавання осіб, обробка мови, звична поведінка або зчитування соціальних сигналів [20, с. 132]. Ця форма когнітивної функції називається адаптивним несвідомим [24, с. 86], когнітивним несвідомим [19, с. 1448], або інтуїтивним розумом [17, с. 213]. Об'єднуюча риса цих концептуалізацій – ідея про те, що несвідоме пізнання є потужнішим, складнішим і менш підвладним нашому контролю, аніж передбачалося раніше.

Дж. Еванс називає цю глибоку обробку інтуїтивним розумом [17, с. 213]. Інтуїтивний розум формує нашу інтерпретацію світу, привертає нашу увагу до значущих елементів нашого досвіду і відфільтровує непотрібну інформацію. Інтуїтивний розум не є надійним: він схиляє нас робити поспішні висновки, шукати самовиправдання, але його можна розвивати, а

також він має вирішальне значення для мотивації – ми відчуваємо бажання робити певні речі й уникати виконання інших.

Краще розуміння когнітивних процесів, зокрема інтуїтивного розуму, проливає світло на основну істину вивчення мови. Оволодіння іноземною мовою – це не тільки інтелектуальна задача. Мовне навчання також вимагає вдосконалення інтуїтивних знань – розуміння того, як мова використовується на практиці. Окрім запам'ятовування і повторення патернів, розвиток інтуїтивного розуміння вимагає процесів навчання, які діють окремо від свідомого аналізу.

З точки зору інтуїтивного розуму, лінгвістичні знання і соціокультурні знання тісно пов'язані, оскільки наше інтуїтивне відчуття лінгвістичного значення засновується на нашому культурному світогляді. Термін «рідна інтуїція» відноситься до інтуїтивного розуміння носіями мови граматики і використання мови. На додаток до граматичної інтуїції соціальні психологи визнають важливість соціального пізнання, тобто інтуїтивних знань в соціальній взаємодії [21, с. 334], схем (емоції, асоціації, фонові знання) і сценаріїв (інтерактивні дії в повсякденному житті).

Вітчизняні спеціалісти в області психології та педагогіки вважають, що поняття інтуїтивного засвоєння, а також володіння іноземною мовою вносить плутанину в методіку та психологію навчання іноземних мов [8, с. 75]. Розпізнавання граматичних правил або значення слів на інтуїтивному рівні неможливе, а термін «інтуїція» помилково вживається замість поняття «повсякденне спостереження» чи «емпіричне спостереження». Учні можуть відчувати синтаксичні зв'язки між членами речення або приблизно розуміти значення того чи іншого незнайомого слова завдяки мовному досвіду, засвоєному раніше. Це можливо на вищому рівні свідомого, теоретично усвідомленого навчання іноземної мови як результат довготривалого практичного користування нею.

Можливість «вчити іноземні мови мимоволі» або «засвоювати синтаксис несвідомо» заперечується; доречно говорити тільки про

мимовільне або довільне засвоєння правил мови. Тому є підстави більш детально розібратися в психології мимовільного [6, с. 149].

Із загальної психології та фізіології вищої нервової діяльності відомо, що мимовільне в нашій поведінці характеризується наступними ознаками:

- а) відсутністю заздалегідь поставленої мети;
- б) відсутністю вольового зусилля;
- в) відсутністю усвідомлення правила дії;
- г) синтетичним планом дії;
- д) низьким рівнем стомлюваності;
- е) підвищенням інтересу;
- ж) збільшенням обсягу уваги;
- з) посиленням здатності концентруватися ;
- і) покращенням навичок наслідування;
- к) своєрідністю відтворення [6, с. 151].

На перший погляд здається, що мимовільність має позитивний ефект, так як сприяє ряду психічних процесів. Насправді ж учню, якого «перевели» на мимовільний спосіб навчання, завдано серйозної шкоди, так як він втратив можливість діяти як людська істота: ставити мету, робити вольові зусилля для її досягнення та усвідомлювати власні дії [16, с. 17]. Саме тому розум учня мобілізував простіші процеси: зацікавлення, увагу, запам'ятовування і відтворення.

У певних межах інтуїтивне засвоєння іноземної мови психологічно і фізіологічно виявляється можливим у дуже рідкісних випадках, головним чином за наявності мети, що полягає у практичному володінні набором фраз для повсякденного спілкування мовою, що вивчається.

Найбільш типовим випадком може бути читання художньої літератури мовою, що вивчається, з метою «заглиблення» в лексичні й синтаксичні особливості іноземної мови. Але з психологічної точки зору в такому випадку краще всього ставити перед собою будь-яку аналітичну, тобто довільну, мету, наприклад, перші 100 сторінок книги читати, звертаючи увагу

на вживання дієслівних форм, наступні 100 сторінок – на вживання артикля, наступні 100 сторінок – на ідіоматичні вирази і т. д. У такому випадку всі інші мовні особливості тексту будуть сприйматися мимоволі.

Інтуїтивне засвоєння іноземної мови вельми малопродуктивне та неекономне в часі, адже потребує великої кількості повторень засвоюваного матеріалу, за якого учень міг би виробити програму мовної дії самостійно, не знаючи мовного правила. Слід тільки додати, що мимовільне засвоєння як один зі складових елементів навчання іноземної мови має місце лише в тому випадку, коли особа, що вивчає мову, постійно прагне навчитися цій мові, тобто діє в кінцевому рахунку свідомо. В іншому випадку інтуїтивне засвоєння мови неможливе.

Так чи інакше, немає жодних підстав для протиставлення мимовільного довільному, неусвідомлюване усвідомлюваному. У динаміці поведінки одне органічно і закономірно переходить в інше, тож цілком можливо, почавши вивчення мови з мимовільної неусвідомлюваної практики в усному мовленні, дійти до довільного усвідомленого володіння системою іноземної мови [5, с. 247]. І навпаки, почавши навчання з довільного й усвідомленого засвоєння правил мови, можна цілком органічно дійти до мимовільного та неусвідомлюваного говоріння іноземною мовою.

Тут варто згадати класифікацію підходів М.В. Ляховицького, яка була описана вище, й зробити висновок, що інтуїтивно-свідомий підхід, який передбачає оволодіння іноземною мовою шляхом спостереження та мимовільне неусвідомлене засвоєння мовних зразків, може призвести до довільного усвідомленого володіння системою іноземної мови.

Отже, успішне вивчення іноземної мови можливе лише за наявності обох компонентів: інтуїтивного розуму та свідомого опанування мовними патернами.

1.3. Інтуїтивно-свідомий підхід та його особливості

Індуктивно-свідомий, або інтуїтивно-свідомий, підхід передбачає опанування іноземною мовою на основі моделей в інтенсивному режимі з наступним усвідомленням їх значення та правил оперування ними [5, с. 210]. Цей підхід ґрунтується на ідеї, яка розвивалася в компромісних методах, а саме: оволодіння мовою відбувається шляхом спостереження за мовними зразками, а також інтенсивної роботи над численними прикладами, що призводить до оволодіння мовними правилами і розуміння способів їх вживання в мові.

Інтуїтивно-свідомий підхід є модифікованим індуктивним, а не дедуктивним підходом [18, с. 88]. Стосовно викладання іноземних мов дедуктивний підхід передбачає пояснення граматичного правила та тренування на практиці, тобто шлях від загального до конкретного, від форми до її реалізації. Індуктивний підхід, навпаки, передбачає шлях від часткового до загального, від вживання лексичного або граматичного явища до розуміння його форми. Кожен з названих підходів має позитивні і негативні риси. При індуктивному характері презентації мовного матеріалу учні знайомляться з явищем і вживанням його в мові, що сприяє комунікації, проте ускладнює чітке усвідомлення механізму формоутворення і вживання, заважає самоконтролю. Дедуктивний метод більш економічний за часом, допомагає подолати інтерференцію рідної мови, сприяє усвідомленню структури та форми мовних явищ, проте завжди є небезпека того, що заучування правил стане самоціллю і не призведе до формування комунікативних умінь [11, с. 162]. Вчителю необхідно самостійно вирішувати, який спосіб буде найбільш ефективним у конкретних умовах в залежності від етапу навчання, рівня підготовленості учнів, цілей і завдань уроку.

Індуктивний підхід у чистому вигляді повністю виключає використання правил і є характерним для оволодіння рідною мовою, коли

дитина інтуїтивно, неусвідомлено опановує правило і вживає його в мові. Прикладом індуктивного підходу при навчанні іноземним мовам може бути аудіолінгвальний метод, коли учні працюють за зразком, використовують явище в мові шляхом імітації, механічного повтору, виконання дій за моделлю, але вербально правило не формулюють. Як модифікація, інтуїтивно-свідомий підхід передбачає вербальне формулювання правил та засвоєних на практиці мовних шаблонів на відміну від індуктивного підходу, за якого цей етап вивчення іноземної мови нерідко залишається проігнорованим.

В основі інтуїтивно-свідомого підходу лежить ідея про те, що навчання іноземної мови повинно імітувати оволодіння рідною мовою і протікати природно, без спеціально організованого тренування. Значення іноземного слова, фрази й інших одиниць мови має передаватися учням безпосередньо, шляхом створення асоціацій між мовними формами і відповідними їм поняттями, які демонструються за допомогою міміки, жестів, дій, предметів, ситуацій спілкування [13, с. 255] і т. д.

Основні положення досліджуваного підходу викладені далі.

– Навчання повинно здійснюватися тільки іноземною мовою. Рідна мова учнів, а також переклад з рідної мови чи з іноземної повністю виключаються з навчального процесу.

– Метою навчання є формування умінь усного мовлення. З усіх видів мовленнєвої діяльності перевага надається аудіюванню і говорінню, проте модифікації допускають розумне застосування читання і письма, що сприяє закріпленню нового матеріалу.

– Навчання лексиці проводиться на матеріалі, відібраному відповідно до принципу вживаності в усному мовленні. Одиницею навчання є пропозиція. Введення і тренування лексичних одиниць здійснюються на усній основі за допомогою перифраза, наочності, демонстрації дій і предметів [13, с. 254]. При введенні слів, що позначають абстрактні поняття,

використовуються такі прийоми, як тлумачення, створення синонімічних пар, вживання антонімів тощо.

– Навчання граматиці здійснюється індуктивно, завчасне пояснення граматичних правил вчителем не допускається. Увага на граматичну правильність мови звертається після того, як учні сформулюють правило самостійно; помилки виправляються в міру того, як учні допускають їх у мовленні.

– В якості одного із завдань навчання висувається формування фонетичних навичок.

– Мовний матеріал градується за ступенем складності, оволодіння ним здійснюється відповідно до розробленої програми.

– Широко використовуються імітативні прийоми навчання, коли учні повторюють за вчителем фрази та речення з метою домогтися фонетичної і граматичної правильності мовлення.

У вітчизняній методиці виділяють текстуально-імітативний і структурно-імітативний напрямки інтуїтивно-свідомого підходу [9, с. 181]. Перший базується на роботі з текстом: учитель читає його або розповідає, супроводжуючи це жестами, мімікою, тлумаченням і демонстрацією різних засобів наочності. Переклад тексту не передбачається. Потім учні отримують завдання імітативно-репродуктивного характеру на оволодіння лексичним і граматичним матеріалів.

Структурно-імітативний напрямок використовує речення-структуру в якості одиниці навчання. Робота над структурами здійснюється шляхом виконання мовних вправ, які передбачають багаторазове повторення з метою створення стереотипів користування виділеними структурами в усному мовленні.

Позитивні сторони цього підходу полягають в тому, що велика увага звертається на фонетичну сторону мови, граматичну правильність і безпомилковість вживання лексики. Навчання здійснюється за конкретними програмами, у яких мовний матеріал градується і презентується в певній

послідовності. На користь індуктивно-свідомого підходу говорить і «теорія відкриттів» (*discovery learning*) – відкриття, зроблені самостійно, більш значущі [14]. Розумове зусилля забезпечує велику ступінь когнітивної глибини, активності в навчальному процесі, уважності і мотивації. Це свого роду виклик для незалежного і самостійного студента, що веде до автономії в навчанні.

Однак цей підхід не набув широкого розповсюдження в практиці викладання іноземної мови в основному через повне виключення рідної мови, що ускладнює семантизацію багатьох мовних явищ і підвищує ймовірність помилкових висновків про застосування граматичних явищ. Підхід не є економічним, він розрахований на велику кількість навчальних годин, проте його застосування в сучасній зарубіжній методиці призвело до необхідності уточнення і перегляду значення терміну «свідомість» деякими методистами і до появи нового поняття – *consciousness-raising approach* [15, с. 168] – «свідомо-орієнтований підхід», який акцентує увагу на важливості підвищення свідомості учнів у процесі вивчення іноземної мови.

РОЗДІЛ 2. ІНТУЇТИВНО-СВІДОМЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

2.1. Інтуїтивно-свідоме вивчення граматики та лексики іноземної мови

Необхідною передумовою набуття навички є ознайомлення з тим, як саме потрібно виконувати ту дію, якою треба оволодіти. Це ознайомлення, безумовно, саме по собі не формує навички – вони все ж таки з'являються внаслідок тренувань, але кожній практиці обов'язково повинно передувати хоча б мінімальне теоретичне пояснення. Навички можуть вироблятися тільки шляхом практичним, але вони повинні формуватися на базі попереднього їх усвідомлення [6, с. 188]. Крім того, відтворення мови здійснюється на основі граматичного механізму, і цей механізм необхідно сформувати в першу чергу в процесі вивчення іноземної мови.

У ході наступного експерименту, учасниками якого стали 20 студентів 3-го курсу спеціальності «Переклад», було з'ясовано, яку роль у вивченні іноземної мови відіграють інтуїтивний розум, попередній мовний досвід і знання учня, додаткові інструкції до завдань від вчителя, наявність контексту тощо.

Перша вправа була запропонована учням для розуміння, чи можливе вивчення граматики іноземної мови інтуїтивним шляхом. Методика «Псевдофраза» була запозичена у О. В. Д'ячкова [3, с. 132]. Тут необхідно було виключити вплив наявних у студентів знань англійської граматики, оскільки завданням методики є перевірка загальних логіко-граматичних закономірностей побудови фраз і речень незалежно від рівня наявних мовних знань. Крім того, за допомогою цієї методики можна виявити індивідуальні відмінності, які проявляються в раціонально-аналітичному або цілісно-синтетичному підході в розумінні і при перекладі іншомовної фрази. Студентам було запропоновано перекласти англійською мовою таку фразу,

яка виключає можливість використання будь-яких засобів перекладу (словники, електронні перекладачі та ін.).

Фраза була складена з неіснуючих в англійській мові слів: *Mirping beclast styfly kended moscle and then gleeved vesclees*. Один з варіантів перекладу цього речення може бути таким: «Маленька дитина випадково розбила вазу і потім зібрала уламки» [3, с. 132]. Такий варіант ми можемо отримати з попереднього логіко-граматичного аналізу цієї фрази. Слово *mirping* є, швидше за все, прикметником, на що може вказувати суфікс *-ing*, і, таким чином, визначальним для наступного слова *beclast* – яке повинно бути іменником. Наступне слово *styfly* є прислівником, на що вказує суфікс *-ly*. Слово *kended* є дієсловом, до того ж, судячи по закінченню *-ed*, дієсловом в минулому часі, а місце прислівника в реченні, як правило, перед дієсловом, що ще раз доводить правильність зв'язку. *Moscle* також іменник, що виступає в реченні в ролі додатку, що означає, що по відношенню до нього або з ним було вчинено дію *kended*. Наступні два слова *and* і *then* є справжніми і позначають відповідно сполучники «і» або «а», «потім» або «після». Слово *gleeved* схоже за конструкцією на слово *kended* і теж є дієсловом в минулому часі. Останнє слово в цій фразі *vesclees* – іменник, причому у множині, на що вказує закінчення *-es*.

Слід зазначити певні характерні особливості виконаних перекладів. Наприклад, деякі учні першу частину фрази перекладали досить добре, тобто морфологічні та граматичні ознаки слів оригіналу (час дієслова, число іменників, закінчення і т. д.) в цілому були відображені ними вірно, однак у другій частині речення майже ті ж самі ознаки губилися, і сенс фрази спотворювався. Мабуть, тут має місце вільний переклад: коли студент хоч і «схоплює» загальний принцип побудови речення, але інтерпретує його зміст «вільним» чином, відповідно до свого суб'єктивного досвіду та розуміння.

Цікавим видається і той факт, що приблизно кожний другий учасник підбирав для перекладу ті слова, які за звучанням схожі на запропоновані. Наприклад, слово *mirping* або залишалося так як є (мабуть сприймалося як

власна назва), або перекладалося як «ранок (-ом)» через близькість за звучанням з англійським *morning*, а слово *becklast* подібне до англійського *breakfast* (сніданок).

Але, безумовно, можуть бути й інші варіанти аналізу, хоча вони не дуже відрізняються один від одного. Це пояснюється специфікою англійської мови, де існують, скажімо, певні правила розташування слів у реченні, так званий прямий порядок слів у реченні, а також мають місце основні граматичні правила та конструкції. Усі перераховані вище характеристики не повинні викликати особливих труднощів у студентів-перекладачів 3-го курсу.

Результати, отримані в ході даного експерименту, виявилися вельми різноманітними. Деяка кількість учасників взагалі ніяк не сприйняла англійську фразу. У відповідь на питання «Чому не виконали це завдання?», відповіді були, як правило, схожі. Якщо немає таких слів, їх неможливо перевести, або сенс слів не зрозумілий, а, значить, і фразу перекласти неможливо і т.д. Треба сказати, що ніякої допомоги, скажімо у вигляді порад як сприйняти ці фрази, учасники експерименту не отримували. В усній інструкції було лише запропоновано подумати про те, як могли б бути перекладені ці фрази, якби слова, їх складові, мали сенс.

Як висновок, відсутність детальних інструкцій перед виконанням завдання та допомоги вчителя в процесі роботи можуть стати причиною демотивації студента та його небажання працювати через страх допущення помилок.

Варто зазначити, що хоча інтуїтивно-свідомий підхід частіше асоціюється з викладанням граматики, він може успішно застосовуватися при вивченні й інших аспектів мови: лексики, орфографії, пунктуації, вимови. Процес навчання, який спирається на індуктивно-свідомий підхід, досить чітко структурований, і студентам складно припуститися будь-яких помилок, але в той же час у міру того, як студенти будуть підвищувати свій рівень знання мови, вони спостерігатимуть за мовою в більш складних контекстах .

Для того, щоб з'ясувати ефективність інтуїтивно-свідомого підходу в навчанні лексики іноземної мови, група студентів 3-го курсу виконувала письмово наступне завдання: кожен учень повинен був перекласти рідною мовою ряд англійських фразеологізмів:

naked eye – неозброєне око

money box – скарбничка

zero gravity – невагомість

around the clock – цілодобово

break line – лінія згину

card face – лицьова сторона

evil eye – лихе око, наврочити

black sheep – погана вівця

next door – по сусідству

death house – камера смертників

monkey business – даремна праця

way out – вихід (з положення)

Загальне значення фразеологічних одиниць не дорівнює сумарному значенню його компонентів, тобто, навіть знаючи переклад всіх складових, буває неможливо правильно інтерпретувати фразеологізм, так як дуже часто значення всього виразу не має нічого спільного зі значенням слів, що входять до його складу. Крім того, у фразеологізмах часто міститься метафоричний елемент, тому їх не можна перекладати дослівно. Тож саме ідіоматичний характер словосполучень допоможе зрозуміти, чи може інтуїтивний розум студентів правильно розпізнати значення нових лексичних одиниць в умовах відсутності контексту та додаткових пояснень до завдання.

По-перше, деякі учні зрозуміли запропоновані фразеологічні одиниці буквально. Наприклад, *black eye* вони переклали як «чорне око»; *black sheep* – як «чорна вівця»; *monkey business* – «мавпячий бізнес» і т.д. Треба враховувати той факт, що в інструкції до завдання не було додаткових пояснень. Задача полягала в тому, щоб студенти переклали словосполучення,

тож буквальний переклад також треба зараховувати як правильний варіант відповіді. По-друге, були виявлені переклади, які не є правильними, тобто не вказують на те значення, яке передає ідіома, але, тим не менш, не є буквализмом. Наприклад: *around the clock* – ходити коло та навколо; *break line* – перейти межу (кордон) та ін. Однак, також були отримані дійсно правильні варіанти перекладу.

Аналіз результатів завдання на переклад фразеологізмів свідчить про специфіку їх виконання студентами творчого та логічного типу мислення, що беззаперечно вплинуло на їхнє інтуїтивне розуміння ідіом. Наприклад, у деяких перекладах спостерігається переважання образних, багатих на різноманітність варіантів, однак часом далеких від реального значення, або які лише приблизно відображають значення фразеологізмів: *money box* – багатий; *evil eye* – злісний погляд, образа; *next door* – нове життя; *death house* – покинутий будинок; *way out* – піти й не повернутися. Відповіді студентів, що спиралися на логіку були наступного характеру: *money box* – банкомат; *card face* – маска; *next door* – наступні двері, поруч; *way out* – вхідні двері. Тут, як ми бачимо, переклади цілого висловлювання частіше пов'язані з перекладом окремих його компонентів і ці варіанти не відходять далеко від основних значень слів.

Враховуючи результати виконаного студентами завдання, можна стверджувати, що інтуїтивне розуміння нової лексики практично неможливе без контексту, додаткових попередніх пояснень до завдання від вчителя та можливості учнів поставити запитання викладачеві. Існує велика ймовірність помилкової інтерпретації лексичних одиниць, що в результаті призведе до некоректного вживання учнями цих одиниць у мовленні.

2.2. Застосування методу «керованих відкриттів» у навчанні іноземних мов

Суть методу «керованих відкриттів» (*guided discovery approach*) [25, с. 68] полягає в тому, що викладач знайомить студентів з прикладами вживання будь-якої мовної одиниці та допомагає студентам сформулювати правило, що розкриває даний аспект, яке далі закріплюється за допомогою серії вправ. Викладач створює умови і ситуації, близькі до реальних, в яких студент самостійно, однак з допомогою навідних питань і завдань від вчителя, приходять до знань і відкриттів. Ці знання легко засвоюються і запам'ятовуються надовго, так як стають частиною власного досвіду студента. Метод «керованих відкриттів» стимулює розумові здібності, змушує думати, аналізувати, порівнювати, робити висновки, пов'язувати нові знання з вже наявними, що, в кінцевому рахунку, розвиває мовне чуття, здатність розуміти принципи, на яких базується іноземна мова [25, с. 69], що особливо важливо для подальших етапів навчання.

Застосування методу «керованих відкриттів» передбачає виконання наступних чотирьох кроків:

1. Знайомство з будь-яким мовним явищем за допомогою прикладів, ілюстрацій. Досить знайти потрібний матеріал з використанням нової структури. Це може бути текст зі статті або блогу, пісня, комікс, відео, новий пост знаменитості в соціальній мережі – усе, що буде цікаво студентам.

У ході роботи зі студентами 3-го курсу на одному з занять метою було опрацювання граматичного матеріалу з теми Past Conditional, тож на початку уроку учні отримали роздруковки (Додаток Б) і ряд наступних прикладів речень, завчасно записаних викладачем на дошці (Додаток А).

Студенти виконують перше завдання – записують речення з дошки.

2. Спостереження та аналіз явища за допомогою навідних запитань. Викладач звертає увагу студентів на нову структуру. Вони дивляться на форму, контекст, маркери часу, все, що допоможе їм виявити граматичну

закономірність. Учитель може ставити запитання, щоб наштовхнути їх на потрібну думку і допомогти усвідомити правило.

Для початку студентам були задані усні питання про загальний зміст кожного речення, про емоції, виражені автором, час подій, описаних у прикладах, для того, щоб упевнитися в розумінні студентами контексту. Далі вчитель зачитує питання з роздруківок (*Section A*), запрошуючи бажаючих до відповіді та нанесення відповідних позначок на прикладах, записаних на дошці.

3. Формулювання правила. Коли студенти зрозуміли, що значить запропонована конструкція і в яких ситуаціях вона використовується, викладач переходить до уточнення форми та допомагає учням розібратися в тому, як змінюються компоненти граматичної структури.

Відповідь на запитання вчителя про значення та використання конструкцій Past Conditional може звучати наступним чином: «*This structure expresses regret or counterfactual ideas about the past*». Далі розбираються питання з другої частини додатків (*Section B*). Відповіді на запитання учні дають усно, роблячи потрібні позначки на аркушах самостійно.

Як показує практика, учні відчувають неймовірну впевненість в собі і своїх силах, коли бачать, що правильно розуміють нову граматику, тож викладач повинен записувати матеріал на дошці зі слів студентів у процесі обговорення. Після формулювання правила з теми Past Conditional, на дошці були зроблені нотатки подібного типу:

If + subject + had + V3, subject + would + have + V3 (comma after 1st clause).

Subject + would + have + V3 + if + subject + had + V3 (NO comma).

Студенти заповнюють третю частину в роздруківках за цим прикладом (*Section 3*).

4. Застосування правила на практиці за допомогою вправ, що варіюються за рівнем складності й обсягу. Розібравши всі аспекти нової структури, студенти отримують завдання на закріплення матеріалу. Наприклад, заповнити пропуски правильною формою дієслова або

організувати рольову гру на цікаву тему з використанням вивченого граматичного матеріалу в мовленні. Для відпрацювання граматичного матеріалу з теми Past Conditionals на практиці студенти 3-го курсу працювали в парах, створюючи невеликі діалоги (до 10 реплік) з використанням відповідних конструкцій та презентуючи їх перед класом.

Таким чином, у даного методу існує ряд когнітивних, лінгвістичних і соціальних переваг.

– Когнітивні переваги. Метод «керованих відкриттів» сприяє розвитку аналітичного мислення, формує когнітивні навички студентів, покращує навички критичного мислення, розвиває здатність до самостійного вирішення поставлених завдань, активує розумові процеси студентів, а також робить учнів активними учасниками навчального процесу, що призводить до кращого розуміння і запам'ятовування матеріалу.

– Лінгвістичні переваги. Використання даного методу нагадує природний процес вивчення рідної мови. Якщо даний метод застосовується спільно групою студентів, це забезпечує додаткову мовну практику.

– Соціальні переваги. Даний метод сприяє активному залученню студентів у навчальний процес, а також співпраці студентів один з одним, стимулює їх самостійну дослідницьку роботу, допомагає повірити у власні здібності, додає впевненості в собі і в своїх знаннях, а також мотивує студентів, яким здаються нудними заняття, побудовані за принципом «від пояснення до практики».

Незважаючи на беззаперечні переваги, на практиці був помічений ряд недоліків цього методу: він може займати багато часу; від викладача потрібно більш ретельне планування заняття і систематична підготовка матеріалу, який найкращим чином ілюструє певний мовний аспект; невірно сформульоване правило може призводити до стійких помилок; для деяких студентів традиційний метод подачі матеріалу (із попереднім поясненням правила і подальшим його закріпленням на практиці) є більш привабливим і звичним.

ВИСНОВКИ

Умови іншомовного спілкування в сучасному світі, коли іноземна мова є засобом комунікації, пізнання, отримання і накопичення інформації, визначили необхідність володіння всіма видами мовленнєвої діяльності. Навички спілкування набувають все більшого значення, а успіх у процесі набуття цих навичок багато в чому залежить від методики навчання іноземної мови, від мотивації і потреб студента в знаннях, оскільки вони визначають безпосередню активність учнів.

Огляд теоретичних джерел зарубіжних та вітчизняних дослідників, котрі вивчають питання експліцитного та імпліцитного знання, дозволив зробити висновки, що інтуїтивне засвоєння іноземної мови вельми малопродуктивне та неекономне в часі, адже потребує великої кількості повторень засвоюваного матеріалу. У той же час, свідоме засвоєння мови в чистому вигляді також неможливе без втручання інтуїтивного розуму. У динаміці поведінки одне органічно і закономірно переходить в інше, тож цілком можливо, почавши вивчення мови з мимовільної неусвідомлюваної практики в усному мовленні, дійти до довільного усвідомленого володіння системою іноземної мови. І навпаки, почавши навчання з довільного й усвідомленого засвоєння правил мови, можна цілком органічно дійти до мимовільного та неусвідомлюваного говоріння іноземною мовою.

Успішне володіння іноземною мовою можливе лише внаслідок розумного поєднання свідомого та інтуїтивного розуму в процесі вивчення мови.

Загальноприйнятий підхід до навчання іноземних мов орієнтований на вчителів, які витрачають багато часу та енергії на представлення учням знання або пояснення матеріалу. Такий спосіб викладання стомлює вчителів і є нудним для учнів. Викладачі повинні витрачати більшу частину уроку, представляючи і пояснюючи граматичні правила, тож учні мало використовують англійську на практиці. Застосування інтуїтивно-свідомого

підходу до викладання є гарним рішенням проблеми – це полегшує роботу викладачів, сприяє розвитку комунікативних навичок учнів, створює мотивуючу середу навчання і покращує процес засвоєння знань. Оскільки завдання вимагають того, аби учні були активно залучені в процес пошуку закономірностей і взаємодіяли зі своїми колегами з метою формулювання граматичного правила, завдання вчителя полягає у спостереженні та втручанні в процес лише за необхідності.

Практичне застосування інтуїтивно-свідомого підходу у вивченні граматики та лексики англійської мови студентами-перекладачами 3-го курсу довело, що знання, засвоєні учнями раніше, сприяють легшому та кращому розумінню нового мовного матеріалу, тобто цей підхід є найбільш ефективним для учнів з середнім та високим рівнем володіння іноземною мовою. Однак, аналіз результатів проведеної роботи дозволяє стверджувати, що інтуїтивне оволодіння новим лексичним матеріалом учнями з будь-яким рівнем знань без своєчасного втручання викладача та його додаткових пояснень збільшує ймовірність помилкового розуміння значення нових слів і, як наслідок, некоректного їх вживання у мовленні. Інтуїтивно-свідомий підхід має беззаперечні переваги для розуміння студентами іншомовних граматичних конструкцій чи фонетичних особливостей мови, адже розумове зусилля забезпечує велику ступінь когнітивної глибини, активності в навчальному процесі, уважності та мотивації. Досліджуваний підхід орієнтований на студента: заохочує автономний стиль навчання, допомагає відійти від нудної теорії і стандартних формулювань. Принципи підходу спрямовані на розвиток когнітивних навичок і критичного мислення.

Значною проблемою для навчання в рамках інтуїтивно-свідомого підходу стало питання про надання викладачем розгорнутих інструкцій перед виконанням індуктивних завдань та необхідної допомоги вчителя студентам в ході їх роботи. З огляду на те, що учні звикли до абсолютно інших видів діяльності в класі, самостійний аналіз патернів і формулювання узагальнень може виявитися для них досить важким завданням. Відсутність детальних

пояснень та консультацій з боку вчителя, недостатньо зрозумілий контекст чи недосконала організація матеріалів для самостійної роботи студентів призводить до зникнення інтересу учнів та виникнення небажання долучатися до навчального процесу.

Метод «керованих відкриттів», як один із методів інтуїтивно-свідомого підходу, на практиці виявився гарним рішенням основних проблем, що можуть виникнути під час навчання іноземних мов. Отже, індуктивні завдання повинні бути чітко структурованими, зрозумілими для студентів з відповідним рівнем володіння мовою. Роль вчителя в цьому процесі повинна залишатися провідною: детальна консультація на будь-якому етапі роботи, керування процесом, своєчасне схвалення рішень студентів чи виправлення помилок забезпечують активність студентів на уроці у відповідь.

Проведене дослідження та його результати вказують на актуальність дослідження інтуїтивно-свідомого навчання іноземних мов, ефективності його використання на різних рівнях володіння мовою, його впливу на мотивацію студентів, організацію роботи в класі, роль викладача тощо. Це дозволяє зробити висновки, що перспективним є системний аналіз цього підходу з метою його подальшого успішного застосування в навчальному процесі.

Я, Федорова Поліна Сергіївна, своїм підписом засвідчую, що моя курсова робота «Інтуїтивно-свідомий підхід у навчанні іноземних мов» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бігич О. Б. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Бондар С. І. Когнітивний стиль як індивідуальна стратегія переробки інформації особистістю. / С. І. Бондар // Вісник Харківського Університету, серія «Психологія». – № 498. – Харків, 2000. – С. 13–17.
3. Дьячков А. В. Индивидуально-типологические особенности переводческой деятельности как проявления языковых способностей (на материале английского языка) : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Дьячков Алексей Васильевич. – Изд-во РУДН, 2018. – 225 с.
4. Карпова О. О. Сучасні підходи до викладання іноземної мови професійного спрямування / О. О. Карпова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. – № 47. – Київ–Вінниця : Планер, 2017. – С. 179–182.
5. Ляховицкий М. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе : Учебник / Гез Н. И., Ляховицкий М. В., Миролубов А. А. и др. – Высш. школа, 1982. – 373 с.
6. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. [Електроний ресурс] / С. Д. Максименко. – К.: «Центр навчальної літератури», 2004. – 272 с. – Режим доступу : <http://www.share.net.ua/forum/index.php?showtopic=5487>. – (17.04.2020).
7. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов : [монографія] / Р. Ю. Мартинова. – Київ : Вища школа, 2004. – 454 с.
8. Марченко Н. В. Психолінгвістичні особливості навчання дорослих іноземної мови / Н. В. Марченко // Materiály XI mezinárodní vědecko-

praktická konference «Vědecký pokrok na přelomu tisíciletí». – Díl 15. Filologické vědy. Politické vědy. – Praha : Publishing House «Education and Science», 2015. – С. 73–77.

9. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 327.

10. Пентиліук М. І. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук – К.: Ленвіт, 2015. – 320 с.

11. Плотніков Є. О. Індукція та дедукція як методи формування іноземної рецептивної граматичної компетенції майбутніх учителів / Є. О. Плотніков // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 29. – С. 162–166.

12. Тарнопольський О. Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / О. Б. Тарнопольський, М. Р. Кабанова. – Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 256 с.

13. Carter R. Key concepts in ELT : Language awareness. / Ronald Carter. – Oxford : OUP, ELT Journal, 2003. – Vol. 57, № 3. – P. 251–259.

14. Discovery Learning (Bruner). Learning Theories [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.learning-theories.com/discovery-learning-bruner.html>. – (20.05.2020).

15. Ellis R. Grammar Teaching-Practice or Consciousness-Raising? / Rod Ellis // In Jack Richards and Willy Renandya (Eds.), Methodology in language teaching : An anthology of current practice Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge University Press, 2002. – P. 167–174.

16. Ellis R. Implicit and explicit learning, knowledge and instruction / Rod Ellis // Implicit and explicit knowledge in second language learning, testing and teaching (R. Ellis, S. Loewen, C. Elder et al.). – Bristol, UK ; Buffalo, N.Y.: Multilingual Matters, 2009. – P. 3–25.

17. Evans J. St. B. T. *Thinking twice : Two minds in one brain* / Jonathan St. B. T. Evans. – Oxford: Oxford University Press, 2010. – 240 p.
18. Gollin J. *Deductive vs. inductive language learning* / Jacqueline Gollin. – Oxford, UK : *ELT Journal*, 1998. – Vol. 52, № 1. – P. 88–89.
19. Kihlstrom J. F. *The cognitive unconscious* / John F. Kihlstrom. – New York, NY : *Science*, 1987. – Vol. 237, № 4821. – P. 1445–1452.
20. Mlodinow L. *Subliminal : How your unconscious mind rules your behavior* / Leonard Mlodinow. – New York, NY : Pantheon Books, 2012. – 260 p.
21. Moskowitz G. *Social cognition: Understanding self and others* / Gordon B. Moskowitz. – New York, NY : Guilford, 2005. – 612 p.
22. Shaules J. *Deep learning : Unconscious cognition, the intuitive mind, and transformative language learning* / Joseph Shaules. – *Juntendo Journal of Global Studies*, 2018. – Vol. 3. – P. 1–16.
23. Shaules J. *The intercultural mind : Connecting culture and cognition* / Joseph Shaules. – Boston, MA : Intercultural Press, 2014. – 240 p.
24. Wilson T. D. *Strangers to ourselves: Discovering the adaptive unconscious* / Thomas D. Wilson. – Cambridge, MA : Belknap Press, 2002. – 262 p.
25. Zahara I. *The Effectiveness of Using Guided Discovery in Teaching Reading Comprehension* / Ida Zahara. – *Edukasi : Jurnal Pendidikan dan Pengajaran*, 2017. – Vol. 4, № 2. – P. 66–73.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

26. *Англо-український фразеологічний словник* / Уклад. К. Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.
27. *Новий українсько-англійський словник* / Є. І. Гороть, С. В. Гончарук, Л. К. Малімон, О. О. Рогач. – Луцьк : Вежа–Друк, 2016. – 700 с.
28. *Lexico.com* [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.lexico.com/?search_filter=en_dictionary. – (24.04.2020).

29. OED Oxford English Dictionary / Oxford University Press [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.oed.com>. – (24.04.2020).
30. Oxford Advanced Learner's Dictionary [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/>. – (20.04.2020).

ДОДАТКИ**Додаток А**

1. a) If we had gone home earlier, we would have eaten dinner with our families.
b) We would have eaten dinner with our families if we had gone home earlier.
2. a) If she had been more careful, she wouldn't have spilled her coffee.
b) She wouldn't have spilled her coffee if she had been more careful.
3. a) If Stephanie hadn't climbed up the tree, she wouldn't have fallen down and broken her arm.
b) Stephanie wouldn't have fallen down and broken her arm if she hadn't climbed up the tree.

Додаток Б

PAST CONDITIONAL

SAMPLE SENTENCES (copied from the board)

Sentence 1: _____

Sentence 2: _____

Sentence 3: _____

SECTION A – Form

1. How many parts does each sentence have? _____ Draw a line between the two parts.
2. Circle the word “*if*” in the sample sentences. Let’s call this the “*If Part*”.
3. Circle the word “*had*” in the “*If Part*” of each sentence above.
4. Underline the main verb that appears with “*had*”. What form is the main verb?
 - a) past
 - b) present
 - c) V3
 - d) base
4. Circle the words “*would have*” in the other part of the sample sentences.
5. Underline the main verb that appears with “*would have*” in each sentence above. What form is the main verb?
 - a) past
 - b) present
 - c) V3
 - d) base

SECTION B – Why Use It?

6. What time period are we talking about?

- a) past
- b) present
- c) future

7. Are we talking about situations or events that actually happened?

8. What is the relationship between the two ideas in the sentence?

9. Can we change the order of the two parts of the sentence without changing the meaning? _____

SECTION C – Put It All Together

1. What's the form?

If + *subject* + _____ + _____, _____ + _____ + _____ + _____.

OR

Subject + _____ + _____ + _____ + *if* + _____ + _____ + _____.

2. What's the difference in punctuation? _____

3. Why do we use this form? (What does it mean?) _____
